www.sjfm.ir

مجله
پزشکی قانونی ایران

مرکز تحقیقات پزشکی قانونی

دوره ۲۸، شماره ۱، بهار ۱۴۰۱، صفحات ۵۱ تا ۵۳

نامه پژوهشی

بررسی اطاله دادرسی در پرونده‌های قصور پزشکی

شایسته اشرفی‌اصفهانی[۱]، مسعود قادی‌پاشا[۲]، بابک سلحشور[۱]، ملیکا محبوبی[۳]

[۱] اداره کل کمیسیون پزشکی قانونی کشور، تهران، ایران
[۲] مرکز تحقیقات پزشکی قانونی کشور، تهران، ایران
[۳] پردیس خواهران، دانشگاه امام صادق (ع)، تهران، ایران

نویسنده مسئول: شایسته اشرفی اصفهانی، پست الکترونیک: Sh.ashrafi.es@gmail.com

تاریخچه مقاله: دریافت: ۱۴۰۱/۰۱/۱۹ پذیرش: ۱۴۰۱/ ۰۳/۰۱ انتشار برخط: ۱۴۰۱/۰۳/۱۰

How to cite: Ashrafi Esfahani S, Ghadipasha M, Salahshour B, Mahboubi M. Examining the Delay of Proceedings in Cases of Medical Malpractice. Iran J Forensic Med. 2022;28(1):51-3.

مقدمه

اصلاح فرآیندهای دادرسی در نظام حقوقی ایران، یکی از ضروریات بهبود سیستم قضایی است. به همین منظور قوه قضاییه همواره سعی داشته تا امکان حداکثر بازدهی در رسیدگی به پرونده‌ها ایجاد شود و با کوتاه شدن زمان دادرسی و تسریع در تصیم‌گیری‌ها، اطاله دادرسی ناشی از معیوب بودن فرآیندهای دادرسی نیز از بین برود. امروزه به لحاظ افزایش جمعیت و تحت تاثیر سایر عوامل، این معضل ابعاد گسترده‌تری به خود گرفته و اهمیت آن درجامعه محسوس‌تر است، زیرا این امر هم منشأ تضییع حقوق و هم اعمال غرض است و هم موجب نارضایتی به دلیل تاخیر در اجرای عدالت در جامعه می‌شود. نظارت بر تعیین تکلیف پرونده‌ها و جلوگیری از بلاتکلیف ماندن آنها در کاهش اطاله دادرسی (طولانی شدن نامعقول و غیرمتعارف جریان رسیدگی به پرونده‌ها) نقش ویژه‌ای دارند، بنابراین ضرورت بررسی این موضوع باید در اولویت کاری مسئولان قضایی قرار گیرد. طولانی شدن رسیدگی به پرونده‌ها می‌تواند باعث ناامیدی مردم از دستگاه قضایی شود. این مسئله آفت بزرگی برای سیستم قضایی و جامعه به شمار می‌رود و می‌تواند مردم را به سمت دادگستری خصوصی سوق دهد. اگر افراد جامعه به این ذهنیت برسند که نمی‌توان از طریق دستگاه قضایی در مدت متعارف احقاق حق کرد و افراد مجرم به طولانی شدن و هزینه‌زا بودن روند رسیدگی به پرونده متکی شوند، جامعه دچار بحران می‌شود، زیرا دست افراد شیاد را برای دست‌اندازی به سرمایه دیگران درازتر خواهد کرد [۱،۲].

عوامل متعددی در اطاله دادرسی نقش دارند اما در یک دسته‌بندی کلی عوامل موثر در اطاله دادرسی به دو دسته «عوامل بیرونی» و «عوامل درونی» تقسیم می‌شوند. عوامل بیرونی به عواملی گفته می‌شود که زمینه‌ساز اطاله دادرسی و افزایش‌دهنده تعداد پرونده‌های قضایی هستند اما کنترل آن در حیطه دستگاه قضا نیست؛ یعنی دستگاه قضا نمی‌تواند این عوامل را مدیریت کند. این عوامل شامل تشکیلات اداری در فرایند دادرسی، وجود قوانینی مانند مواعد قانونی در آیین دادرسی مدنی و کیفری از جمله مواعد قانونی اعتراض به رأی در مرحله بدوی، واخواهی، تجدیدنظر و... می‌شوند. در مقوله اطاله دادرسی، نحوه قانون‌گذاری مهم‌ترین سرمنشأ است. یکی از مظاهر این امر، حجم انبوه قوانین است. پراکندگی قوانین نیز معضل دیگری است و سومین علت قابل توجه در این زمینه، رعایت نشدن اصول قانون‌نویسی و خلأهای قانونی موجود است. عوامل درونی مربوط به ساختار و مدیریت در قوه قضاییه می‌شوند. به‌عنوان مثال ارجاع مکرر پرونده توسط قضات محترم رسیدگی‌کننده به‌منظور بررسی در کمیسیون‌های بالاتر بدون اخذ مستندات قانونی از اصحاب دعوا یا ادله‌ای را که تا پیش از آن مکتوم مانده، می‌توان به‌عنوان یکی از عوامل درونی بروز اطاله دادرسی مطرح کرد. عوامل زیادی در درون قوه قضاییه باعث اطاله دادرسی می‌شوند. نقش عوامل انسانی در انجام وظایف و امور محوله در هر نهادی غیرقابل انکار است. بدیهی است که عوامل انسانی، در انجام قضاوت و رسیدگی‌های حقوقی و کیفری نقشی مهم و اساسی دارند [۳،۴]. پژوهش حاضر با هدف

[Downloaded from sjfm.ir on 2026-10-15]

بررسی تاثیر تعیین محدودیت برای تعداد دفعات اعتراض اصحاب دعوا به آرای کمیسیون‌های پزشکی قانونی بر دقت نظر کارشناسان و متخصصان محترم پزشکی قانونی و صدور آرای متقن، به واکاوی عوامل موثر بر اطاله دادرسی و ارائه راهکارهایی به‌منظور کاهش و رفع آن پرداخته و از رهگذر مطالعات و بررسی‌های به‌عمل آمده، تعداد ایده‌آل کارشناسی را برای جلوگیری از تشتت آرا و صدور آرای متفاوت، سه نوبت تعیین کرده که این امر در سند تحول قوه قضاییه نیز مورد تاکید قرار گرفته است.

یافته‌ها

در این مطالعه توصیفی با بررسی ۲۹ پرونده در سه نوبت برگزاری، میانگین زمان بررسی هر پرونده در کمیسیون پزشکی قانونی ۱۲ ماه و کل زمان بررسی از اولین تاریخ زمان مراجعه تا آخرین جلسه کمیسیون ۱۸ ماه به طول انجامیده که حداقل در ۲۱ درصد پرونده‌ها دارای ۳ رای مشابه و ۵۲ درصد پرونده‌ها دارای ۲رای مشابه است. با بررسی ۵۵ پرونده در ۴ نوبت، میانگین زمان بررسی هر پرونده در کمیسیون پزشکی قانونی ۱۶ ماه و میانگین مدت زمان از اولین تاریخ زمان مراجعه تا زمان آخرین جلسه کمیسیون، ۳۳ ماه بوده که حداقل ۴۲ درصد پرونده‌ها دارای ۲ رای مشابه، ۳۲ درصد پرونده‌ها دارای ۳ رای مشابه و ۷ درصد پرونده‌ها دارای ۴ رای مشابه است. با بررسی ۱۶ پرونده در ۵ نوبت، میانگین زمان بررسی هر پرونده ۲۳ ماه و کل زمان بررسی از اولین زمان تا آخرین جلسه کمیسیون ۳۸ ماه بوده که حداقل ۵۰ درصد پرونده‌ها دارای ۳ رای مشابه، ۳۱/۵ درصد پرونده‌ها دارای ۲ رای مشابه و ۱۸/۵ درصد پرونده‌ها دارای نظرهای متفاوت بوده است (جدول ۱).

نتیجه‌گیری

از ۱۰۰ پرونده بررسی شده مربوط به سال ۱۳۹۸ تعداد ۵۵ پرونده مربوط به کمیسیون نوبت چهارم بوده که از این مجموع ۲۳ پرونده با دو نظر مشابه، ۱۸ پرونده با ۳ نظر مشابه و ۴ پرونده تمام نظرات مشابه به هم بوده‌اند. همچنین از تعداد ۱۶پرونده که مربوط به کمیسیون‌های نوبت پنجم بوده، ۵ پرونده با ۲ نظر مشابه، ۸ پرونده با ۳ نظر مشابه و ۳ پرونده همه نظرها متفاوت بوده است. از ۲۹ پرونده‌ای که در حال بررسی از نوبت سوم به چهارم بوده، ۱۵ پرونده با ۲ نظر مشابه، ۶ پرونده با ۳ نظر مشابه و ۸ پرونده نیز کلیه نظرات با یکدیگر متفاوت بوده است. درمجموع از تعداد کل ۱۰۰ پرونده که ۳ نوبت کمیسیون آن بررسی شد، ۴۲ پرونده با ۲ نظر مشابه، ۳۰ پرونده با ۳ نظر مشابه و ۲۸ پرونده هر ۳ نظرکارشناسی متفاوت بوده است. در نهایت این مهم به‌دست آمد که طبق بررسی‌های انجام شده حالت ایده‌آل تعداد کارشناسی تا ۳ نوبت است، زیرا مدت‌زمان بررسی کوتاه‌تر و تشابه نتایج بالاتر است و همان‌طور که در جدول مشخص شده، در این حالت میزان تشابه نظرات ۶۶ درصد و مدت‌زمان بررسی در اداره کمیسیون‌های پزشکی قانونی ۱۲,۵ ماه است، در حالی که در بررسی ۴ نوبت میزان تشابه نظرات ۵۰ درصد کاهش و زمان به ۱۶ ماه افزایش می‌یابد. همچنین در حالت ۵ نوبت بررسی میزان تشابه نظرات به ۴۰ درصد کاهش می‌یابد در حالی که زمان به ۲۳ ماه افزایش یافته است. بنابراین هرچه تعداد کمسیون از ۳ نوبت به بالا افزایش یابد، علاوه بر اتلاف وقت و اطاله دادرسی، میزان دقت از ۰/۴۸ در ۳ نوبت بررسی به ۰/۳۲ در ۵ نوبت بررسی کاهش یافته و اختلاف و تشتت آرا نیز بیشتر شده است. همچنین نسبت میزان دقت به زمان نیز نشان می‌دهد که هرچه تعداد کارشناسان در کمیسیون‌ها

▼ جدول۱. بررسی ۱۰۰ پرونده ارجاع شده به کمیسیون مرکزی پزشکی قانونی

تعداد پرونده‌ها	نوبت کمیسیون	میانگین زمان بررسی پرونده در کمیسیون پزشکی	میانگین زمان از اولین نامه مرجع قضایی تا آخرین کمیسیون	بررسی نظرهای کمیسیون با حداقل ۲ رای مشابه به تفکیک هر نوبت	بررسی نظرهای کمیسیون با حداقل ۲رای مشابه از کل	وزن میزان دقت بررسی‌ها	نسبت وزن میزان دقت به زمان
۲۹	۳	۱۲,۵ ماه	۱۸ ماه	۷۳ درصد	۶۶ درصد	۴۸	۳/۸۴
۵۵	۴	۱۶ ماه	۳۳,۵ ماه	۸۲ درصد	۵۰ درصد	۴۱	۲/۵۶
۱۶	۵	۲۳ ماه	۳۸ ماه	۸۱/۵ درصد	۴۰ درصد	۳۲	۱/۳۹

[Downloaded from sjfm.ir on 2026-10-15]

بیشـــتر شده، دقت بررسی‌ها و در نهایت نسبت به زمان اتلاف شده هم کاهش یافته است.

پیشنهادات

* حداکثر تعداد دفعات درخواســت برگزاری کمیســیون‌های تخصصی پزشکی توسط مراجع محترم قضایی ۳ نوبت باشد و تنها درصورت وجود ادله کافی و متقن توسط مرجع قضایی به کمیسیون بالاتر ارجاع شود.
* حتی‌الامکان درصورت وجود دو نظر مشابه در کمیسیون از ارجاع به کمیسیون نوبت بعدی جلوگیری شود.
* درصورتــی که پرونده به کمیســیون نوبت بالاتر ارجاع داده می‌شود، درصورت امکان، تعداد افراد شرکت‌کننده در جلسات افزایش نیافته و فقط اعضای کمیســیون متفاوت باشند، زیرا ممکن است به دلیل محدودیت در وجود کارشناسان متعدد و غیبت یک نفر از کارشناسان، جلسه کمیسیون لغو شده و باعث اطاله دادرسی و عدم رسیدگی به پرونده قضایی شود.

تأییدیه اخلاقی: موردی گزارش نشده است.
تعارض منافع: نویسندگان این مقاله هیچ‌گونه تعارض منافعی را اعلام نکرده‌اند.
ســهم نویســندگان: شایســته اشــرفی اصفهانی: جمع‌آوری پرونده‌ها، تحلیل و بررســی داده‌ها و نگارش مقاله (۴۰ درصد)؛ مســعود قادی‌پاشا: طرح موضوع، تحلیل داده‌ها و نتیجه‌گیری (۲۰ درصد)؛ بابک سلحشــور: طرح موضوع، تحلیل داده‌ها و نتیجه‌گیری (۲۰ درصد)؛ ملیکا محبوبی: نگارش مقاله و بررسی حقوقی (۲۰ درصد).
منابع مالی: مطالعه حاضر مورد حمایت مالی قرار نگرفته است.

References

1. Seilavi A, Boazar S. Examining the effects of delaying proceedings in Iran's law and ways to prevent it. Tehran: The Third Scientific Research Conference on New Approaches in Iranian Humanities, 2017. [Persian]
2. Nasr M. Examining the causes of litigation delays caused by litigants. The First International Conference on Law and Sustainable Development of Civil Society, 2014. [Persian]
3. Qolaki O. Examination of the delay of proceedings as a major challenge in the judicial system of the country. The Second International Conference and the Third National Conference on Law and Political Science, 2019. [Persian]
4. Nik T, Memar M, Hosseinzadeh Yami R. Solutions to eliminate the delay of proceedings in the judicial system of the Islamic Republic of Iran. The Second Conference on Law, Political Science and Humanities, 2021. [Persian]

[Downloaded from sjfm.ir on 2026-10-15]